

KOYUNLARDA YAPAĞI DÖKÜMÜ SORUNU VE ÇÖZÜM YOLLARI

Doç. Dr. Okan GÜNEY

Ç.Ü. Ziraat Fakültesi

Giriş

Yapağı dökümü, koyunculuk gelirlerinden yapağı üretimini olumsuz olarak etkileyen önemli bir sorundur. Bilimsel yönden konu üzerinde yapılan araştırmalar, yapağı dökümünün tek bir faktöre bağlanmayacağını ortaya çıkarmıştır. Söz konusu polifaktör dizisi içerisinde beslemenin özel bir yeri olduğunu görmekteyiz. Araştırmacıların bir çoğu yapağı dökümünün karmaşık nedenlerini iki etkin faktöre bağlamaktadır. Bunlar genetik ve çevresel faktörler olarak nitelendirilmektedir. Döküm bir dereceye kadar genetikle ilgili faktörler tarafından etkilenmekte ancak bu durum büyük oranda çevresel faktörlerin deentiminde tutulmalıdır (RYDER ve STEPHENSON, 1968).

Ekonomik yönden yapağı dökümünün etkin bir şekilde ortaya çıkması mevsimsel döküm olarak yapağının vücuttan bloklar halinde atılması olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca vücuttan kılların tek tek atılması söz konusu olabilmekte ise de bunun ekonomik yönden fazla önemi bulunmamaktadır. Döküme neden olan faktörler ve bunların çözüm yollarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Yapağı Dökümüne Beslemenin Etkisi :

Yapağı dökümü üzerinde yetersiz beslemenin etkisi koyunlara verilen rasyonun miktarı kadar içeriği yönünden önem taşımaktadır. Yapağının yapısında % 15.78 oranında azotun olması, bu yapının kuru maddesinde % 98.62 oranında ham proteinin bulunması anlamına gelmektedir. Bu ham proteinin % 9 - 11'i kükürlü aminoasitler olan Methionin ve Cystinden oluşmaktadır. Bu durum yapağı proteini olan keratinin sentezi, dolayısıyla kılın oluşumunda ve büyümesin-

Genotipin Etkisi :

Araştırmacıların bir çoğu yapağı veya kıl dökümünü, hayvanların çevresel (özellikle iklim) değişikliklere karşı bir reaksiyonu olarak yorumlamakta ve bununda hayvanların yabani oluşları ile yakından ilişkili bulunduğu görüşünü savunmaktadırlar. Koyunlarda yapağı dökümü olayı ırklara göre büyük bir varyasyon göstermektedir. Bazı melez ırkları oluşturan progenitor ebeveyn materyalin bu melez kombinasyonların yapağı dökümlerine neden olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur. Örneğin Wiltshire x İskoç Siyah başlı melez kombinasyonlar da Wiltshire genotipinin yapağı dökümünde bir faktör olduğu kanıtlanmıştır. Gerçekte Wiltshire genotipi yüksek oranda yapağı dökme özelliğine sahip bir ırktır. Melez kombinasyonlarda artan Wiltshire genotipine paralel olarak döküm oranının artmasını, bu görüşü güçlendirici bir gerekçe olarak değerlendirmek gerekir. Yine araştırmacıların büyük kısmı dökümün genetik olarak eklemeli genetik varyasyondan (additional - variation) kaynaklandığını bildirmektedirler.

Genotip (ırk) yapağı dökümü ilişkileri tarafımızdan planlanan gözlem niteliğini aşmayan bir deneme ile değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda Gözlü Tarım işletmesinde dört genotip grubu üzerinde yapağı dökümü bakımından gözlemler yapılmıştır. Bu amaçla, dökümün ileriki yaşlarda ortaya çıkacağı hipotezi ile her gruptan 5 yaşlı 100'er başlık dört ayrı genotip grubu üzerinde durulmuştur. Genotip grupları ivesi x Akkaraman (G_1), Saf Akkaraman, Anadolu Merinosu ve Saf ivesilerden oluşturulmuştur. Değerlendirmeler sonucunda kırkım mevsiminde yapağısını en fazla döken grubun Anadolu Merinosları olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ivesilerin yapağı döküm derecesi ortalaması % 98, Akkaramanların % 94, ivesi x Akkaraman birinci geriye melezlerin (G_1) % 98, Anadolu Merinoslarının % 85 olarak saptanmıştır. Anadolu Merinoslarının, Merinos x Akkaraman melez kombinasyonu olduğu dikkate alınırca Merinos genotipini döküme neden olan faktörlerden birisi olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Diğer taraftan döküme neden olan faktörler arasında endokrin sistemdeki ortaya çıkan sorunlar, hastalıklar, mevsimsel farklılıklar, ısı ve ışık farklılıkları, mekanik etkenler (ağıllardaki hayvan sıklığı gibi) sayılabilir.

KAYNAKLAR

- BURNS, R.H., JOHNSTON, A., HAMILTON, J.W.,
McCOLLOCH, R.J., DUNCAN, W.E. and FISK, H.G.,
1964. Minerals in Domestic Wools, J. Anim Sci, 23:1.
- GÜNEY, O., 1974. Malya Koyunları ile Anadolu Merinosla-
rında Verimle İlgili Karakterlerin Yapığı Dökümü ile
İlişkileri Üzerinde Bir Araştırma. Basılmamış Doktora
Tezi.
- GÜNEY, O., 1983. Koyunlarda Lif Üretimi Üzerine Besleme-
nin Etkisi. Uluslararası Akdeniz Bölgesi Koyun ve
Keçi Üretimi Sempozyumu, (17-21 Ekim 1983, Ankara)
- RYDER, M.L. and STEPHENSON, S.K., 1968. Wool Growth,
New York, London: Academic Press.
- SLEE, J., 1965. The Genetics of Hair Growth, In «Compara-
tive Physiology and Pathology of Skin».